

M. B.

Polskie budownictwo wczesnośredniowieczne

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 13/1, 208-209

1968

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.



nictwa”), nie wspominając nawet, że muzeum to jest oddziałem Muzeum Techniki Naczelnej Organizacji Technicznej, której „organem głównym” jest „Przegląd Techniczny”.

Eugeniusz Olszewski

W SPRAWIE TERMINU „DEPTAK” I „DEPTACZ”

W recenzji pracy E. Zbierskiej *Zuraw Gdański* w nrze 4/1966 „Kwartalnika” (ss. 388—389) Z. Brocki poruszył m.in. sprawę nazwy dawnego mechanizmu poruszanego ciężarem ludzi lub zwierząt ustawicznie deptających po powierzchni wielkiego walca, stale usuwającego się spod nóg. Postulował on zachowanie używanego często w literaturze historycznotechnicznej terminu „deptak” (a nie „dreptak”); nadto zaproponował, aby tego, co pracuje w deptaku, nazywać „deptaczem”.

O tym samym, tyle że w znacznie rozszerzonej formie, Z. Brocki pisał również w nrze 8/1967 „Poradnika Językowego” (artykuł *Deptacz „ten, co pracuje w deptaku”*), nie wspominając jednak przy tym swej wypowiedzi w „Kwartalniku”.

T. I.

MŁODE LATA ŻELAZNYCH DRÓG

W dniu 28 VI 1967 telewizja warszawska nadała rozmowę przeprowadzoną przez Jerzego Żukowskiego ze znanym historykiem kolejnictwa, mgrem inż. Januszem Jankowskim, na temat *Młode lata żelaznych dróg*. Rozmowa dotyczyła zarówno powszechnych dziejów kolei żelaznych, jak i osiągnięć polskich, szczególnie od chwili, gdy przed półwieczem wraz z odzyskaniem niepodległości koleje na obszarach polskich przeszły pod zarząd polskich inżynierów.

Obszerną, bardzo pochlebną wzmiankę o tej rozmowie zamieściło w rubryce TV — *szklany gość* „Życie Warszawy” (nr 154/1967).

E. O.

„ECHO KRAKOWA” O DŁUBANKACH DUNAJECKICH

Artykuł mgra M. Boczara *Jednostka sptywu na przelomie Dunajca* ogłoszony w nrze 3/1966 „Kwartalnika” wywołał odgłosy nie tylko za granicą (por. informację *Lodzie melanezyjskie podobne do dunajeckich?* w nrze 3/1967 „Kwartalnika”, s. 651), ale i w kraju. W nrze 216/1967 „Echa Krakowa” Zbigniew Święch ogłosił artykuł *Dłubanka pienińska zjawiskiem w skali światowej*, oparty o dane zgromadzone przez mgra Boczara. Artykuł kończy się powtórzeniem apelu M. Boczara do muzeów etnograficznych: „najwyższy czas zakupić do swych zbiorów łodzie złożone z oryginalnych dłubank”.

E. O.

POLSKIE BUDOWNICTWO WCZESNOŚREDNIOWIECZNE

W nrze 12/1966 „Inżynierii i Budownictwa” zamieszczono artykuł mgr Barbary Winter *Budownictwo wczesnośredniowieczne na ziemiach polskich*. Można tu znaleźć wiadomości o budownictwie obronnym pierwszych Piastów na przykładzie grodów w Gnieźnie i w Krakowie oraz o budownictwie drewnianym, przy czym omówiono zarówno konstrukcję budynków, jak i wygląd podgrodzi. Najwięcej miejsca autorka poświęciła budownictwu kamiennemu, poczynając od opisu rotundy św. Feliksa i Adaukta, poprzez wzmiankę o rotundzie w Cieszynie, opis

palatium na Ostrowiu Lednickim, omówienie pierwszych katedr w Poznaniu, Gnieźnie i na Wawelu, aż do relacji o budownictwie klasztorным (Trzemeszno, Tyniec, Mogilno). Artykuł jest ilustrowany dużą liczbą fotografii i rysunków oraz zakończony podaniem literatury.

M. B.

ZNISZCZONY ZABYTEK TECHNIKI WE FROMBORKU

W nrze 37/1967 „Tygodnika Kulturalnego” ukazał się artykuł Małgorzaty Szejnert *Frombork bez Kopernika?*, w którym autorka pisze m.in., że biegnący u stóp fromborskiego Wzgórza Katedralnego kanał został „zasypany, [...] zniszczony w czynie społecznym przez harcerzy i wojsko, zgodnie z poleceniem miejscowej rady. Arcydzieło średniowiecznej inżynierii wodnej! Ten kanał ma całą literaturę. Fromborski system wodociągowy był tylko o 23 lata młodszy od augsburskiego, który ma sławę światową. Kanał [...] dostarczał miastu słodkiej wody z rzeki Baudy, odprowadzał nadmiar opadów ściekających ze skarp, być może miał pewne znaczenie obronne. Był tak mądrze zaprojektowany [...], że całe pokolenia przypisywały to dzieło Kopernikowi. Ostatnie badania dowodzą wprawdzie, że fromborski system wodny założony został przez wrocławianina Walentego Hendla [...]. Zasypując kanał, niszczy się [...] zabytek starej techniki, jakich mało w Polsce i w Europie”.

Autorka artykułu cytuje protestacyjny list wysłany w tej sprawie do Ministerstwa Kultury i Sztuki przez dr inż. arch. T. Zarębską z Politechniki Wrocławskiej, w którym upomina się ona o odbudowanie zniszczonego kanału: „Odbudowanie kanału i staranne uporządkowanie jego strefy miałyby także wartość dydaktyczną zarówno dla władz miejscowych, jak i dla harcerzy, którzy podobno przerwali pracę na skutek ostrego protestu miejscowych przedstawicieli kulturalnego społeczeństwa, pragnącego przeciwdziałać barbarzyństwu”.

Autorka artykułu dodaje, że kiedy spadły ulewne deszcze, woda ze skarp zamiast spływać kanałem zalała partery kilkunastu domów (ewakuowano je z ludzi i ich dobytku). „Okazało się, że średniowieczny zabytek miał swoje do zrobienia i w XX wieku”.

Z. Br.

*

Pochopne zasypanie kanału fromborskiego nie prowadzi jednak M. Szejnert do negatywnej oceny harcerskiego czynu społecznego, podjętego w 1966 r. dla uczczenia pięćsetlecia urodzin Kopernika. Z wielkim uznaniem pisze ona o dotychczasowych wynikach tej akcji, podobnie jak Tadeusz Grzesło w podsumowującym je artykule „Operacja 1001 — Frombork” (taki kryptonim ma ta akcja, rozpoczęta w 1001 roku istnienia Państwa Polskiego), zamieszczonym w nrze 10/1967 miesięcznika Polskiego Towarzystwa Miłośników Astronomii „Urania”. Czyn harcerski polega na współudziale w odbudowie zniszczonego w czasie wojny w 80% Fromborka przy jednoczesnym ubieganiu się młodzieży o harcerski „Znak Wiedzy” w zakresie astronomii, historii, ekonomii, kultury itp. W 1966 r. — pisze T. Grzesło — „odgruzowano kanonię św. Pawła, przeprowadzono wiele prac oczyszczających teren wzgórza katedralnego, plaży i in. Oprócz tego harcerze uczestniczyli w pracach naukowo-badawczych prowadzonych przez ekipę Polskiej Akademii Nauk”¹

¹ Były to badania geofizyczne mające na celu poszukiwanie pierwszego obserwatorium Kopernika; sprawozdanie z tych badań znajdzie się w nrze 3/1968 „Kwartalnika”. (Przypis redakcji).